

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

30 kwietnia 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)
SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)
SSN Roman Trzaskowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 30 kwietnia 2026 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M.S.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 26 maja 2023 r., V ACa 421/22,

w sprawie z powództwa M.S.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę i ustalenie nieważności umowy ewentualnie o ustalenie nieważności

umowy ewentualnie o zapłatę i ustalenie bezskuteczności postanowień umowy,

uchyla zaskarżony wyrok:

1) w pkt II lit. b) i c);

2) w pkt II lit. e) w części uwzględniającej zarzut zatrzymania;

**3) w pkt III w części oddalającej apelację powódki co do
rozstrzygnięcia o odsetkach ustawowych za opóźnienie od kwoty
73.511,25 zł i od kwoty 33.865,01 CHF za okres od 26 czerwca 2018
r. do 13 stycznia 2022 r. oraz od 23 września 2022 r. do dnia zapłaty**

i w tych granicach przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Władysław Pawlak Marta Romańska Roman Trzaskowski

[PG]

UZASADNIENIE

Powódka M.S. w ostatecznie zmodyfikowanym pozwie skierowanym przeciwko Bank S.A. w W. domagała się: - ustalenia, że umowa o kredyt hipoteczny zawarta przez nią z poprzednikiem prawnym pozwanego (Bank1 S.A. w W) 27 czerwca 2008 r. jest nieważna; - zasądzenia kwoty 102 738,35 zł (obejmującej kwotę 94 466,17 zł, stanowiącą sumę uiszczonych przez powódkę rat kapitałowo-odsetkowych w wykonaniu ww. umowy kredytowej w okresie od 11 sierpnia 2008 r. do 26 sierpnia 2011 r., a także kwotę 7298,98 zł, stanowiącą uiszczoną przez powódkę składkę ubezpieczenia na życie i od niezdolności do pracy zarobkowej oraz kwotę 973,20 zł, stanowiącą zapłaconą przez powódkę prowizję z tytułu ubezpieczenia spłaty kredytu) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty; - zasądzenia kwoty 38 200 CHF z tytułu uiszczonych przez powódkę w wykonaniu ww. umowy kredytowej rat kapitałowo-odsetkowych w okresie od 5 października 2011 r. do 1 czerwca 2018 r., ewentualnie kwoty 134 430,05 zł w przypadku uznania przez Sąd, że powódka nie może dochodzić roszczenia bezpośrednio w CHF, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty. W przypadku uznania przez Sąd, że ww. umowa kredytowa jest ważna, powódka wniosła o: ustalenie, że postanowienia ww. umowy kredytowej w zakresie § 1 ust. 3A w zw. z § 7 ust. 1 oraz § 11 ust. 4 są bezskuteczne w stosunku do niej; - zasądzenie kwoty 29 227,10 zł, stanowiącej nadpłaconą przez

powódkę część rat kapitałowo-odsetkowych w okresie od 11 sierpnia 2008 r. do 26 sierpnia 2011 r., z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty (przy założeniu, że kredyt został udzielony w PLN i oprocentowany w wysokości określonej w tej umowie); - zasądzenie kwoty 4335,14 CHF stanowiącej nadpłaconą przez powódkę część rat kapitałowo-odsetkowych, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty (przy założeniu, że kredyt został udzielony w PLN i oprocentowany w wysokości określonej w tej umowie).

Wyrokiem z 26 stycznia 2022 r. Sąd Okręgowy w Warszawie: 1. oddalił powództwo o ustalenie nieważności umowy kredytowej; 2. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 29 227,10 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 26 czerwca 2018 r. do dnia zapłaty; 3. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 4335,15 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 26 czerwca 2018 r. do dnia zapłaty; 4. ustalił, że bezskuteczne są w stosunku do powódki postanowienia zawarte w § 1 ust. 3, § 1 ust. 3A, § 7 ust. 1 ww. umowy kredytowej, w zakresie wynikającym z wyrażenia: „waloryzowanego kursem kupna waluty CHF wg tabeli kursowej Bank1 S.A. Kwota kredyt wyrażona w CHF w walucie jest określona na podstawie kursu kupna waluty w CHF z tabeli kursowej Bank1 S.A. z dnia i godziny uruchomienia kredytu” oraz w § 11 ust. 4; 5. oddalił powództwo o zapłatę w pozostałym zakresie; 6. zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu; 7. kosztami sądowymi obciążył obie strony po połowie, zaś szczegółowe ich wyliczenie pozostawił referendarzowi sądowemu.

Sąd pierwszej instancji ustalił m.in., że w 2008 r. powódka zamierzała kupić mieszkanie i w celu pozyskania środków kredytowych udała się do doradcy finansowego z O., który poinformował ją, że nie ma ona zdolności kredytowej w PLN i zaproponował jej kredyt w CHF. Powódka była zapewniana, że taki kredyt jest bezpieczny, a waluta CHF stabilna. W dniu 15 maja 2008 r. powódka złożyła do Bank1 S.A. wniosek o udzielenie kredytu na zakup lokalu mieszkalnego w wysokości 400 000 zł, na sfinansowanie poniesionych nakładów związanych z jego zakupem w wysokości 20 000 zł oraz na remont tej nieruchomości w wysokości 30 000 zł, z 360 miesięcznym okresem spłaty. Jako walutę waloryzacji wskazała CHF. Powódka podała w tym wniosku, że ma wykształcenie wyższe i jest zatrudniona na umowę o

pracę w branży IT na stanowisku projektanta, z wynagrodzeniem netto 5700 zł miesięcznie. Poinformowała również, iż ubiega się o kredyty/pożyczki także w innych bankach. Powódka złożyła oświadczenie, że pracownik Bank1 S.A. przedstawił jej w pierwszej kolejności ofertę kredytu/pożyczki w PLN, ale po zapoznaniu się z innymi ofertami dokonała wyboru oferty kredytu/pożyczki hipotecznej denominowanej w walucie obcej, mając pełną świadomość ryzyka związanego z tego rodzaju kredytami, a w szczególności, że niekorzystna zmiana kursu waluty spowoduje wzrost comiesięcznych rat spłaty kredytu/pożyczki hipotecznej oraz wzrost całego zadłużenia. Oświadczyła też, iż została poinformowana o ponoszeniu ryzyka stopy procentowej oraz o kosztach kredytu.

Przed zawarciem umowy kredytowej powódka nie otrzymała jej projektu do zapoznania się ani nie została pouczona o ryzyku kursowym, walutowym, ani o kursie CHF oraz o wpływie zmiany kursu waluty na saldo kredytu.

W dniu 27 czerwca 2008 r. pomiędzy stronami została zawarta umowa o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych [...] w kwocie 486 598,98 zł waloryzowany kursem CHF (według kursu kupna waluty z tabeli kursowej Bank1 S.A. stanowiło to kwotę 237 701,61 CHF, przy czym miała ona charakter informacyjny i nie określała ostatecznej wysokości zobowiązania) na zakup na rynku wtórnym prawa do odrębnej własności lokalu mieszkalnego, remont tego lokalu oraz sfinansowanie opłat okołokredytowych. Oprocentowanie kredytu następowało według zmiennej stopy procentowej, przy czym jej wysokość stanowiła suma zmiennej stawki bazowej LIBOR oraz stałej marży kredytodawcy. W umowie kredytowej postanowiono, że kwota kredytu wyrażona w CHF jest określona na podstawie kursu kupna waluty CHF z tabeli kursowej Bank1 S.A. z dnia i godziny uruchomienia kredytu. Z kolei raty kapitałowo-odsetkowe miały być spłacane w PLN po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej Bank1 S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50.

Po złożeniu przez powódkę dyspozycji uruchomienia kredytu kredytodawca wypłacił jej w dniu 4 lipca 2008 r. kwotę 436 598,98 zł, a 29 lipca 2008 r. kwotę 50 000, 01 zł.

W dniu 28 września 2011 r. strony podpisały aneks do umowy kredytowej, na podstawie którego kredytodawca zapewnił kredytobiorcy możliwość dokonywania zmian waluty spłaty kredytu hipotecznego waloryzowanego kursem CHF z PLN na walutę waloryzacji oraz z waluty waloryzacji na PLN w okresie obowiązywania umowy, przy czym dyspozycja zmiany waluty spłaty mogła dotyczyć jedynie rat wymagalnych po dniu zawarcia aneksu. Od 5 października 2011 r. powódka spłacała kredyt bezpośrednio w walucie CHF.

Od 10 lutego 2015 r. powódka spłacała raty kredytowe z opóźnieniem oraz nie w pełnej wysokości i pismem z 11 lipca 2015 r. (doręczonym powódce 22 lipca 2015 r.) pozwany wypowiedział umowę kredytową. Po wypowiedzeniu powódka dokonywała częściowych spłat kredytu w CHF. W odpowiedzi na pismo reklamacyjne powódki z 20 listopada 2015 r. pozwany w piśmie z 8 grudnia 2015 r. wskazał na konieczność dalszej spłaty kredytu indeksowanego do CHF, informując powódkę, że jej płatności nie wystarczyły na pokrycie istniejących zaległości, a w związku z tym zostały podjęte dalsze czynności windykacyjne.

Pismem z 25 czerwca 2018 r. powódka wezwała pozwanego do zapłaty kwot 102 738,35 zł i 38 200,16 zł w związku z nieważnością umowy kredytowej, ewentualnie do podjęcia mediacji w terminie 14 dni. Za pieniądze z udzielonego kredytu powódka kupiła mieszkanie, które wynajmuje. Powódka zapłaciła na rzecz pozwanego z tytułu rat kapitałowo-kredytowych w okresie od 4 lipca 2008 r. do 10 sierpnia 2011 r. łącznie 94 466,17 zł, zaś w okresie od 5 października 2011 r. do 10 maja 2018 r. łącznie 38 169,48 CHF. Sumaryczna kwota wpłat dokonanych przez powódkę na rzecz pozwanego w okresie od 11 sierpnia 2008 r. do 1 czerwca 2018 r. wyniosła 228 857,23 zł

Hipotetyczne raty kapitałowo-odsetkowe ustalone z wyłączeniem postanowień waloryzacyjnych w okresie od 11 sierpnia 2008 r. do 1 czerwca 2018 r. wyniosły 188 345,37 zł. Różnica stanowi nadpłatę waloryzacyjną w wysokości 40 502,86 zł, pozostała do spłaty kwota kredytu to 342 135,96 zł, zaś kwota kredytu do spłaty po rozwiązaniu umowy to 285 463,65 zł. Hipotetyczne raty kapitałowo-odsetkowe ustalone z wyłączeniem postanowień waloryzacyjnych, należne bankowi w okresie od 11 sierpnia 2008 r. do 10 sierpnia 2011 r. odpowiadają kwocie

65 239,07 zł, a w okresie od 10 września 2011 r. do 10 maja 2018 r. odpowiadają kwocie 33 835,34 CHF. Różnica stanowi nadpłatę waloryzacyjną w kwotach 29 227,10 zł i 4335,14 CHF.

Sąd Okręgowy uznał za niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy kredytowej (§ 1 ust. 3 i ust. 3A, § 7 ust. 1 oraz § 11 ust. 4) dotyczące sposobu waloryzacji świadczeń stron, gdyż na ich podstawie kredytodawca przyznał sobie prawo do jednostronnego regulowania wysokości swojego zobowiązania związanego z wypłatą kredytu, jak i wysokości zobowiązania kredytobiorcy związanego ze spłatą rat kredytu. Tak samo Sąd *a quo* ocenił zawarty w tej umowie mechanizm dotyczący ubezpieczenia niskiego wkładu (§ 3 ust. 3). Jednak stwierdzenie bezskuteczności ww. postanowień umownych nie eliminuje z niej elementów przedmiotowo istotnych określonych w art. 69 ustawy – Prawo bankowe (dalej: „pr. bank.”). W dalszym bowiem ciągu jest to stosunek prawny polegający na odpłatnym oddaniu do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony kwoty w łącznej wysokości 486 598,98 zł z przeznaczeniem na zakup lokalu mieszkalnego oraz na obowiązku kredytobiorcy zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty, tym bardziej, że nie ma norm bezwzględnie zakazujących udzielania kredytu w PLN i przy zastosowaniu oprocentowania wynikającego ze stopy LIBOR (lub innej zastępującej ją stawki).

Apelacje wywiodły obie strony. Powódka zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej powództwo oraz rozstrzygającej o kosztach procesu i kosztach sądowych, zaś pozwany w zakresie uwzględniającym powództwo oraz rozstrzygającym o kosztach procesu i kosztach sądowych.

Wyrokiem z 26 maja 2023 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie: - w pkt 1 w ten sposób, że ustalił nieważność umowy o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych [...] waloryzowany kursem CHF z dnia 27 czerwca 2008 r. zawartej pomiędzy Bank1 S.A. w W. a powódką (pkt II. lit. a); - w pkt 2 i 3 częściowo w ten sposób, że oddalił powództwo w zakresie odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 29 227,10 zł i kwoty 4335,15 CHF od dnia 26 czerwca 2018 r. do dnia 13 stycznia 2022 r. oraz od dnia 23 września 2022 r. do dnia zapłaty (pkt II, lit. b i c); - w pkt 4 przez jego uchylenie (pkt II. lit. d); - w pkt 5 częściowo w ten

sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwoty 73 511,25 i 33 865,01 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 14 stycznia 2022 r. do dnia 22 września 2022 r., za jednoczesnym zaoferowaniem przez powódkę pozwanemu kwoty 486 599 zł (pkt II. lit. e); - w pkt 6 i 7 w ten sposób, iż ustalił, że pozwany poniesie w całości koszty procesu i nieuiszczone koszty sądowe, pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu w Sądzie Okręgowym w Warszawie (pkt II. lit. f); oddalił w pozostałej części apelacje powódki i pozwanego (pkt III.); zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 9100 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego (pkt IV.).

Sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, jak również podzielił zaprezentowane przez Sąd Okręgowy stanowisko prawne w kwestii abuzywnego charakteru postanowień umownych regulujących mechanizm indeksacji kwoty wypłaconego powódce kredytu i rat kapitałowo - odsetkowych. Nie podzielił natomiast poglądu Sądu *a quo*, że klauzule indeksacyjne zawarte w § 1 ust. 3, ust. 3A, § 7 ust. 1 oraz 11 § 4 spornej umowy kredytowej nie stanowią głównych świadczeń stron. W ocenie Sądu odwoławczego klauzule te nie zostały wyrażone w umowie kredytowej w sposób jasny i precyzyjny. W szczególności powódka jako konsument nie została przed zawarciem umowy poinformowana przez pozwanego o ryzyku kursowym w taki sposób, aby uzasadnione było przyjęcie, że główne świadczenie zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. Ponadto Sąd *ad quem* zwrócił uwagę, że w spornych klauzulach przeliczeniowych nie dało się wydzielić elementu, który normatywnie mógłby być odrębnie oceniany od klauzuli ryzyka walutowego i stanowić podstawę do wyprowadzenia wniosku o utrzymaniu waloryzacji, zwłaszcza że nie było odesłania do takiego miernika (np. kursu średniego NBP), którego zachowanie zapewniałoby funkcjonalność samej waloryzacji. Gdyby jednak dokonać takiego wyodrębnienia klauzul przeliczeniowych, to również mają one charakter abuzywny z uwagi na ich niejednoznaczność i niejasność. W takim stanie rzeczy zdaniem Sądu Apelacyjnego klauzule przeliczeniowe (spreadowe) i klauzula walutowa w ujęciu szerokim, określające główne świadczenia umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej, jako abuzywne, prowadzą do upadku umowy, zwłaszcza, że powódka nie zaakceptowała tych postanowień domagając się stwierdzenia nieważności umowy.

Wyeliminowanie tych klauzul spowoduje zanik ryzyka kursowego, które było konstytutywnym elementem charakteryzującym przedmiotową umowę kredytową, co dodatkowo potwierdza trafność tezy o jej upadku.

Skoro sporna umowa okazała się trwale bezskuteczna (nieważna), to zdaniem Sądu odwoławczego powódka miała interes prawny, w rozumieniu art. 189 k.p.c., w żądaniu ustalenia jej nieważności bowiem pomimo istnienia prawa do żądania spełnienia świadczenia (wytoczenia powództwa o świadczenie) interes prawny nie jest wykluczony w sytuacji, gdy wyrok uwzględniający takie żądanie nie da pełnej ochrony prawnej uprawnionemu. Ponadto stronie, która w wykonaniu takiej umowy, spłacała raty kredytowe przysługuje roszczenie o zwrot wpłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego na podstawie art. 410 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c., niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu. Dlatego według Sądu drugiej instancji na uwzględnienie zasługiwało w całości roszczenie powódki o zapłatę, tj. co do wszystkich świadczeń spełnionych na podstawie nieważnej umowy w wysokości 102 738,35 zł i 38 200,16 CHF. W związku z powyższym należało zasądzić brakujące należności ponad zasądzone już przez Sąd pierwszej instancji kwoty 29 227,10 zł i 4335,15 CHF.

Sąd odwoławczy przyjął, że roszczenie restytucyjne powódki stało się wymagalne od dnia następnego po rozprawie z dnia 13 stycznia 2022 r., a ponadto roszczenie odsetkowe nie mogło zostać uwzględnione za okres od 23 września 2022 r., a to wobec skutecznego skorzystania przez pozwanego z prawa zatrzymania kwoty 486 599 zł i ustania stanu opóźnienia w spełnieniu należnego powódce świadczenia.

Orzeczeniem reformatoryjnym Sądu Apelacyjnego objęte zostało także rozstrzygnięcie o kosztach procesu i kosztach sądowych za pierwszą instancję. Powołując się na art. 100 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. Sąd *ad quem* stwierdził, że pozwany powinien ponieść te koszty w całości, gdyż powództwo zostało uwzględnione w całości w zakresie żądania ustalenia nieważności umowy kredytowej i roszczenia głównego o zapłatę, a oddalone jedynie w zakresie roszczenia ubocznego (odsetkowego). O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd

odwoławczy orzekł również na podstawie art. 100 k.p.c., mając na uwadze te same zasady jak przy rozstrzygnięciu o kosztach procesu za pierwszą instancję.

W skardze kasacyjnej powódka zaskarżyła wyrok Sądu drugiej instancji w części, tj.: w pkt II. lit. b) i c) co do oddalenia odsetek ustawowych za opóźnienie za okres od dnia 26 czerwca 2018 r. do dnia 13 stycznia 2022 r. oraz od dnia 23 września 2022 r. do dnia zapłaty, w pkt II lit. e) co do uwzględnionego zarzutu zatrzymania i w pkt III. co do oddalenia ustawowych odsetek za opóźnienie od kwot 73 511,25 zł i 33 865,01 CHF za okres od dnia 26 czerwca 2018 r. do dnia 13 stycznia 2022 r. oraz od dnia 23 września 2022 r. do dnia zapłaty. Zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 455 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 496 k.c. oraz art. 497 k.c. przez uznanie, że bank w chwili składania zarzutu zatrzymania posiadał wobec powoda wymagalną wierzytelność, wynikającą z nieważnej umowy kredytu; art. 118 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 496 k.c. oraz art. 497 k.c. przez uznanie, że wierzytelność banku wynikająca z nieważnej umowy kredytu w chwili złożenia zarzutu zatrzymania nie była przedawniona; art. 481 k.c. przez oddalenie roszczenia odsetkowego powódki w części, w sytuacji gdy zarzut zatrzymania został zgłoszony w sposób nieskuteczny. We wnioskach skargi skarżąca domagała się uchylenia z pkt II lit. e) zaskarżonego wyroku uwzględnionego zarzutu zatrzymania oraz uchylenia zaskarżonego wyroku w pkt II lit b-c i zasądzenia od pozwanego na jej rzecz dalszych odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 73 511,25 zł i 33 865,01 CHF za okres od dnia 26 czerwca 2018 r. do dnia 13 stycznia 2022 r. oraz od dnia 23 września 2022 r. do dnia zapłaty, ewentualnie uchylenia wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Ochrona konsumentów należy do priorytetowych zadań w polityce i prawodawstwie unijnym, czego wyrazem jest art. 38 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Stosownie do art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”), Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców

z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Jak z kolei stanowi art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów Państwa Członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców (przedsiębiorców) z konsumentami.

Zważywszy na konstytucyjną hierarchię źródeł prawa, przepisy dyrektywy 93/13 mają, w zakresie, który regulują, charakter nadrzędny w stosunku do przepisów prawa krajowego. Tak samo pierwszeństwo ma wykładnia przepisów tej dyrektywy dokonywana w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Sąd Najwyższy miał na uwadze okoliczność, że według jednego nurtu orzecznictwa Sądu Unijnego skutki nieważności umów zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami określa wyłącznie prawo krajowe (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 7 listopada 2019 r., C-349/18, C-350/18, C-351/18). Z drugiej jednak strony Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, na gruncie dyrektywy 93/13, podkreślał, że jakkolwiek jej przepisy nie normują wyraźnie skutków nieważności umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem po usunięciu zawartych w niej abuzywnych postanowień, to do Państw Członkowskich należy uregulowanie, w drodze ich prawa krajowego, skutków takiego unieważnienia, z poszanowaniem ochrony przyznanej konsumentowi przez tę dyrektywę, w szczególności poprzez zagwarantowanie przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej konsument znajdowałby się w braku takiego nieuczciwego warunku (zob. wyrok z 16 marca 2023 r., M.B. i in. c. X S.A., C-6/22). Wobec tego unijna ochrona konsumenta, stosowana przez sądy krajowe, rozciąga się także na czas po upadku umowy zawartej między konsumentem i przedsiębiorcą oraz na wynikające stąd rozliczenia finansowe (por. także wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 13 stycznia 2023 r., C-395/21).

2. Zasługiwał na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 481 § 1 k.c. W tej materii wypowiedział się już Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, a mianowicie w wyroku z 7 grudnia 2023 r., C-140/22 stwierdził, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście nieważności umowy kredytowej ze względu na przewidziane w niej abuzywne postanowienia, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależniona od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego abuzywnego warunku, oraz że jest świadomy konsekwencji uznania nieważności umowy oraz wyraża on zgodę na uznanie umowy za nieważną. Z kolei w wyroku z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzekł, iż art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w sytuacji gdy umowa kredytu hipotecznego zawarta przez przedsiębiorcę z konsumentem nie może już pozostać wiążąca po usunięciu nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie, przedsiębiorca ten może powołać się na prawo zatrzymania umożliwiające mu uzależnienie zwrotu świadczeń otrzymanych od tego konsumenta od przedstawienia przez niego oferty zwrotu świadczeń, które sam otrzymał od tego przedsiębiorcy, lub gwarancji zwrotu tych ostatnich świadczeń, jeżeli wykonanie przez tego samego przedsiębiorcę prawa zatrzymania powoduje utratę przez rzeczonoego konsumenta prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania świadczenia po tym, jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu świadczeń zapłaconych mu w wykonaniu tej umowy.

Wobec tego o wymagalności roszczenia zwrotnego konsumenta przeciwko przedsiębiorcy decydują ogólne reguły w tym przedmiocie określone w art. 455 k.c.

3. W uchwale składu siedmiu sędziów Sąd Najwyższy z 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22, zostało wyjaśnione, że umowa kredytu jest umową wzajemną. Jednak przesądzenie w ramach krajowego porządku prawnego, że umowa o kredyt bankowy jest umową wzajemną w rozumieniu art. 487 § 2 k.c., nie oznacza jeszcze, że

w świetle prawa unijnego przedsiębiorca w sporze z konsumentem może zgłosić skutecznie zarzut zatrzymania.

W kwestii dopuszczalności skorzystania przez przedsiębiorcę w sporze z konsumentem z zarzutu zatrzymania również wypowiadał się już Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Mianowicie w postanowieniu z 8 maja 2024 r., C - 424/22, Trybunał stwierdził, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego z uwagi na nieuczciwy charakter niektórych warunków tej umowy powołanie się przez tę instytucję na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od wspomnianej instytucji ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru tych warunków, od równoczesnego zaofiarowania przez tego konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od tej samej instytucji przez konsumenta na podstawie wspomnianej umowy, niezależnie od spłat dokonanych już w wykonaniu tej umowy.

Z powyższego wyroku wynika, że skorzystanie przez bank z zarzutu zatrzymania świadczenia uzyskanego nienależnie od kredytobiorcy-konsumenta (i podlegającego zwrotowi na rzecz tego konsumenta) jest niedopuszczalne w zakresie, w jakim zarzut ten miałby zabezpieczać roszczenie banku o zwrot całości wypłaconego kapitału kredytu, mimo iż konsument zwrócił jego część, wykonując nieważną umowę kredytu. Bank może natomiast skorzystać z zarzutu zatrzymania tylko w celu zabezpieczenia tej części swego roszczenia restytucyjnego, która odpowiada różnicy między kwotą kredytu oddaną do dyspozycji kredytobiorcy, a łączną kwotą dokonanych przez niego spłat (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 26 sierpnia 2025 r., II CSKP 2277/22). Tymczasem w sprawie Sąd Apelacyjny uwzględnił w całości podniesiony przez pozwanego zarzut zatrzymania, tj. w zakresie pełnej kwoty wypłaconego powódce kredytu, mimo iż w okresie objętym żądaniem pozwu spłaciła ona w wykonaniu nieważnej umowy łącznie kwoty 102 738,35 zł i 38 200 CHF.

W konsekwencji w tym zakresie zasługiwał na częściowe uwzględnienie zarzut naruszenia art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.

Wbrew stanowisku skarżącej zarzut zatrzymania może zostać podniesiony jako ewentualny na wypadek nieuwzględnienia jego zarzutów zmierzających do zaprzeczenia, iż sporna umowa kredytowa jest nieważna (zob. szersze wywody w tym zakresie w uzasadnieniu powołanego wyroku Sądu Najwyższego z 26 sierpnia 2025 r., II CSKP 2277/22). Zresztą Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w jednym z ostatnich orzeczeń (wyrok z 22 stycznia 2026 r., C - 902/24) uznał za dopuszczalne podnoszenie przez bank w sporze z konsumentem zarzutu potrącenia przy jednoczesnym kwestionowaniu przez niego nieważności umowy kredytowej.

Nie można też zgodzić się ze stanowiskiem powódki, iż z uwagi na brak wcześniejszego wezwania jej przez pozwanego do zwrotu wypłaconej jej kwoty kredytu nie zaistniał stan wymagalności świadczenia, objętego zarzutem zatrzymania. Otóż strona pozwana złożyła pozwanej materialnoprawne oświadczenie o skorzystaniu z zarzutu zatrzymania (k. 1160 i n.), na które powołała się w toku postępowania odwoławczego. Jakkolwiek modelowo strona, która zamierza w procesie skorzystać z zarzutu zatrzymania, powinna najpierw skierować do dłużnika wierzytelności, której termin spełniania nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania stosowne wezwanie na podstawie art. 455 k.c., a po doręczeniu go dłużnikowi, złożyć zarzut zatrzymaniu (o skutku materialno-prawnym). Jednakże złożenie zarzutu zatrzymania o skutku materialno-prawnym nie wymaga zachowania szczególnej formy i może zostać potraktowane jako zawierające również wezwania do zapłaty w rozumieniu art. 455 k.c., które też nie wymaga szczególnej formy, a zatem na zasadzie analogii do oświadczeń woli, wezwanie to może być dokonane konkludentnie (art. 61 k.c.). Wezwanie dłużnika do wykonania zobowiązania, jeżeli termin spełnienia świadczenia nie był oznaczony ani nie wynikał z właściwości tego zobowiązania, jest kwalifikowane jako czyn połączony z przejawem woli i wywiera skutek prawny w postaci obowiązku niezwłocznego spełnienia świadczenia, czyli wymagalność wzajemnej wierzytelności. Wobec tego potraktowanie pisma zawierającego zarzut zatrzymania również jako wezwania do zapłaty, skutkującego powstaniem stanu wymagalności nie niweczy skuteczności materialno-prawnej oświadczenia o skorzystaniu z prawa zatrzymaniu, tylko dlatego,

że w chwili doręczenia dłużnikowi ww. pisma nie zaistniał jeszcze stan wymagalności, lecz dopiero po upływie stanu niezwłoczności w rozumieniu art. 455 k.c.

4. Sąd drugiej instancji uwzględniając podniesiony przez pozwanego na etapie postępowania odwoławczego zarzut zatrzymania nie odniósł się w ogóle do kwestii przedawnienia roszczenia restytucyjnego pozwanego z tytułu wypłaconego powódce kredytu. Na ewentualne przedawnienie tego roszczenia pozwanego powódka powoływała się już w swoich zeznaniach z 13 stycznia 2022 r. (k. 830 i n.). Sąd drugiej instancji w ramach ustalonego stanu faktycznego stosuje z urzędu prawo materialne (por. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55), co ze względu na status powódki jako konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. i art. 117 § 2¹ k.c. ma istotne znaczenie.

Z uzasadnienia skargi kasacyjnej wynika, że od 2018 r. toczy się pomiędzy stronami niniejszego sporu, ale w odwrotnych rolach procesowych, postępowania o zapłatę w związku z dokonaniem w 2015 r. wypowiedzeniem spornej umowy kredytu. Wprawdzie z uwagi na stwierdzoną nieważność tej umowy, jej wypowiedzenie okazało się bezskuteczne, ale okoliczności związane z wytoczeniem tamtego procesu oraz przedstawianymi w nim przez strony stanowiskami mogą mieć znaczenie dla oceny rozpoczęcia biegu przedawnienia roszczenia restytucyjnego pozwanego, ewentualnie jego przerwania, względnie zastosowania art. 117¹ § 1 i 2 k.c., a także aktualności interesu prawnego pozwanego w podnoszeniu zarzutu zatrzymania. W kwestii problematyki związanej z przedawnieniem roszczenia restytucyjnego pozwanego zachodzi konieczność uwzględnienia wykładni prawa unijnego dokonanej przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w najnowszych wyrokach z 16 kwietnia 2026 r., C - 753/24 i C - 901/24.

Jakkolwiek powódka oparła skargę kasacyjną wyłącznie na zarzutach naruszenia prawa materialnego, zaś stosownie do art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, to należy zauważyć, że o prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące

podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę tego zastosowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2013 r., III CSK 147/12, nie publ. oraz przywołane tam orzecznictwo).

Sąd odwoławczy nie poczynił ustaleń faktycznych, które pozwalałyby na ocenę prawidłowości zastosowania prawa materialnego w kwestii interesu prawnego pozwanego w podnoszeniu zarzutu zatrzymania oraz w przedmiocie przedawnienia roszczenia restytucyjnego pozwanego o zwrot kwoty wypłaconego powódce kredytu, a ponadto nie dokonał w tej materii oceny prawnej.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.

Uchylenie wyroku sądu odwoławczego w części i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania co do zasady pociąga za sobą również uchylenie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania odwoławczego, nawet gdy rozstrzygnięcie to (tak jak w tej sprawie) nie zostało objęte zakresem zaskarżenia skargą kasacyjną. Jednak mając na względzie prokonsumencką wykładnię przepisów, także w zakresie kosztów procesu (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 27 listopada 2025 r., C-746/24) Sąd Najwyższy nie uchylił orzeczenia Sądu Apelacyjnego o kosztach postępowania odwoławczego, gdyż jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku ze względu na zakres, w jakim uwzględniona została apelacja na rzecz powódki zostały zasądzone te koszty w pełnej wysokości za drugą instancję, zaś w odniesieniu do kosztów sądowych i kosztów procesu za pierwszą instancję zostało przesądzone, że koszty te w całości ponosi pozwany. Dlatego też z uwagi na wynik postępowania kasacyjnego uchylenie zaskarżonego wyroku także i w odniesieniu do kosztów postępowania apelacyjnego i za pierwszą instancję spowodowałoby odwleczenie ostatecznego rozstrzygnięcia o należnych powódce kosztach postępowania apelacyjnego.

Ubocznie należy jeszcze wskazać, że eksponowane przez skarżącą wadliwości dotyczące składu orzekającego w sprawie III CZP 6/21 zostały wyjaśnione szczegółowo m.in. w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2026 r., II CSKP 884/23.

Władysław Pawlak

Marta Romańska

Roman Trzaskowski

[PG]

[SOP]